

TREBALL A PREU FET. APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DEL CAS D'UN DRAPAIRE A SABADELL DES D'UNA PERSPECTIVA ETNOGRÀFICA

JORDI GRAU I REBOLLO

INTRODUCCIÓ

Les investigacions sobre el món tèxtil sabadellenc han esdevingut, al llarg dels anys, un element de referència imprescindible a l'hora d'examinar el teixit industrial vallesà, català o, fins i tot, espanyol, tant en extensió com en profunditat. Les referències que podem trobar sobre la capital vallesana com a motor industrial de Catalunya contemplen bona part de les activitats manufactureres i mecàniques que s'hi han dut a terme. Però és sense cap mena de dubte en el marc del tèxtil on Sabadell ha deixat la seva empremta d'una manera més diàfana. I els teòrics —historiadors, antropòlegs, especialistes en l'art de teixir, etc.— han estat ben al cas en aquesta qüestió.

Tanmateix, no totes les branques de la xarxa tèxtil sabadellenca han estat a bastament tractades. Si bé ens seria força difícil trobar alguna activitat relacionada amb qualsevol de les diverses fases que integren el procés productiu que hi hagués estat deliberadament oblidada, sí que és cert que no tota la miríada de branques que envolten el tronc industrial de la ciutat han gaudit de la mateixa dedicació per part dels investigadors.

Dins el món tèxtil per exemple, la bibliografia orientativa, tècnica o en profunditat que hi podem

trobar és certament notable. Tan sols, potser, en algunes activitats considerades sovint com a adjacents als processos productius principals, l'atenció teòrica hi ha fet niu de passada. Un exemple del que acabem d'esmentar, particularment pel que fa a la indústria llanera, pot ser el cas dels drapaires sabadellencs.

La documentació referent a processos industrials relacionats directament o indirecta amb la fabricació de teixits, el tissatge, la distribució i la comercialització dels productes, etc. és força abundant. Tot plegat ens serveix per a fer-nos un mapa prou acurat de la saba econòmica i industrial que alimentava bona part de la ciutat al llarg dels anys. La documentació al voltant dels assentaments productius sabadellencs comença prou enrera com per entendre que la xarxa industrial que es desenvolupa al llarg del segle XIX i es consolida en el decurs del segle XX no ha esdevingut pas fruit d'una casualitat. La reputació que la ciutat s'anà bastint a cop de temps i treball va fer la resta.

Tanmateix, com a conseqüència del floriment de la indústria tèxtil i de l'augment de la producció, hi hagué tota una sèrie de processos, anomenem-los adjacents o laterals, que varen fer del teixit industrial una xarxa més complexa que no s'atura-

va pas a la porta de les fàbriques. El flux material i humà que constituïa l'essència del sistema fabril de passava els estrets límits de les indústries locals. De fet, la capil·laritat inherent a certs processos productius, especialment aquells vinculats estretament amb la industrialització, ens mostra la capacitat adaptativa que tenia la població als condicionaments econòmics canviants. Condicionaments que sovint suposaven un canvi substancial tant pel que fa als costums domèstics, com als afers laborals; i que en conseqüència obligaven els homes i les dones a modificar la seva xarxa de relacions a nivell familiar, laboral, d'amistats, etc.

Habitualment, els estudis teòrics prenen un punt de vista impersonal; tracten les transformacions socials com a canvis globals que protagonitza la societat en el seu conjunt i paren poc esment en els casos particulars que componen aquest mosaic que en diem «societat». Aquest és un intent de conjugar la història personal d'un individu amb la història més global d'un grup social definit per la seva ocupació, però ho és a un nivell molt elemental. No pretenc en cap moment, per tant, fer un estudi de cas en profunditat que ens expliqui o ens il·lustri com passaven les coses o per què passaven d'aquella manera. Únicament vull esbossar un exemple concret. Un cas que s'insereix dins l'esdeveniment global d'una societat marcadament industrial, a fi de veure com ell mateix expressa els canvis que va experimentant. Algú que és part activa de la història socioeconòmica de la ciutat.

En aquest cas, l'informant és un treballador tèxtil independent, un *drapaire* ja jubilat que repassa el que ha estat la seva vida al món tèxtil. Una vida, podríem dir, que ha anat passant a cop de llançadora. L'aproximació etnogràfica (aproximació només, un treball etnogràfic en profunditat supera, amb molt, les pretensions d'aquest estudi) pretén exclusivament reforçar aquest acostament, tot donant la paraula al mateix informant i deixant que sigui ell qui ens expliqui part de la seva vida. Obviament no he transcrit la totalitat de les converses, ni tan sols una petita part. Únicament he recollit allò que em semblava imprescindible per a

entendre una part de la societat des dels individus que la componen, per a estudiar un fragment de la història a partir de l'aproximació a un segment cultural força concret. I, encara dins d'aquest segment, trio un sol exemple individual. És per això que aquest és un estudi de cas. En les paraules del nostre informant hi ha l'empremta inevitable del seu bagatge cultural. Gràcies a ell, és qui és com a ens social i queda culturalment situat. I és també mercès al nostre propi bagatge (distint en cada cas particular, però comú en bona part de la seva manifestació com a sistema cultural) que podem apropar-nos-hi i mirar d'entendre què és el que ens vol explicar.

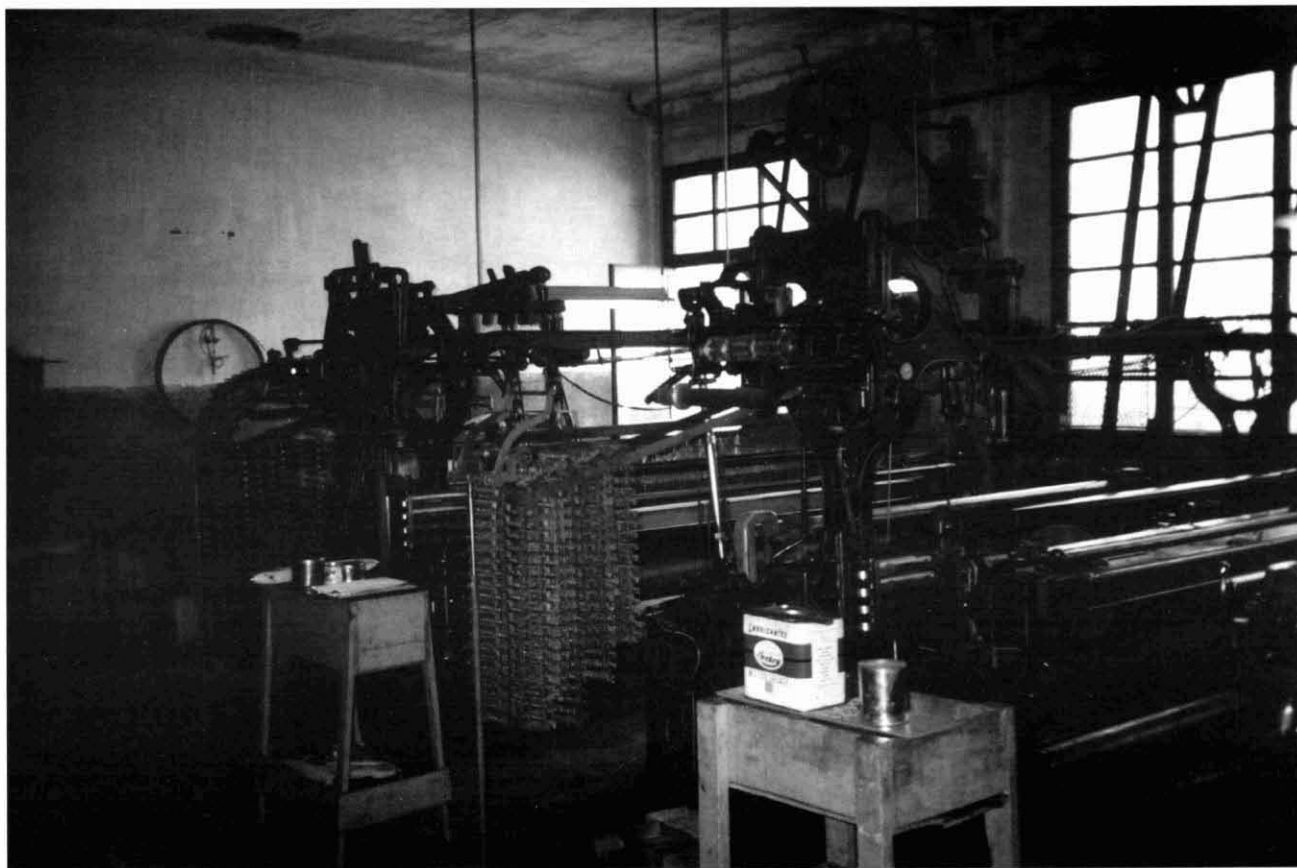
DESCRIPCIÓ DE L'ESTUDI

Com ja he dit, aquest és un estudi de cas. La qual cosa vol dir que les conclusions que en puguem extreure han de quedar, per força, condicionades per l'abast general que representa. És a dir, com a estudi de cas, difícilment pot ser considerat representatiu d'un col·lectiu humà com és el dels drapaires sabadellencs, atès que tan sols hem tractat directament amb un. Però sí que pot ser il·lustratiu en altres sentits; per exemple, en la forma com una persona concreta traça la seva vida al voltant d'un condicionant més general: la necessitat de treballar. La forma com aquest subjecte organitza el seu espai, el seu temps, les seves relacions personals, etc. pot donar-nos certes pistes a l'hora de plantejar estudis de més gran abast o, senzillament, que parteixin d'hipòtesis o punts de vista diferents dels ja realitzats.

A més, les condicions concretes d'aquest informant el feien particularment interessant de cara a l'estudi. D'una banda, era un treballador independent que havia aconseguit ordenar la seva activitat professional al marge (relativament, és clar) dels grans espais industrials sabadellencs. Un cop abandonada la feina a la fàbrica, el seu treball a casa, a la *quadra*,¹ suposava un percentatge altíssim de l'ocupació del temps diari, i els contactes amb els fabricants (i, fins i tot, amb altres professionals auxiliars del teixit industrial)

¹ Quadra: «A Sabadell, nau industrial, principalment dedicada al tissatge. S'usa també el diminutiu quadreta, per a

indicar una petita instal·lació de drapaires, que treballen a mans». BIGORRA (1974).

FOTOGRAFIA 1. Visió parcial de la quadra.

es feien habitualment des d'aquesta posició liminal.

D'altra banda, aquesta relativa independència només ho havia estat a partir d'un cert moment. Fins aleshores, el període d'aprenentatge va transcórrer entre la fàbrica i una quadra ja en funcionament, on treballaven els seus oncles i el seu pare.² Aquest fet ens introdueix dins altres variables que considero importants a l'hora d'entendre activitats professionals com la que tractem. Entre aquestes variables, la família sembla jugar un paper fonamental.

² Allà, tal com l'informant explicaria, hi havia quatre telers, un dels quals s'endugué, juntament amb el seu pare, amb la intenció de començar a muntar la seva pròpia quadra.

³ Segurament més de teixidors que no pas de drapaires, ja que aquesta figura, com veurem més endavant sembla ser característica de la segona meitat del segle XX.

⁴ Sembla que la vinculació del cognom de la seva família amb l'art de teixir és ja documentada al final del segle XVII.

Efectivament, l'informant (de 69 anys d'edat en el moment de dur a terme el treball de camp, entre març i setembre de 1995) havia estat part integrant d'una nissaga de teixidors i drapaires «...de moltes generacions enrera».³ La vessant tradicionalista implicava, per a ell, el que podríem dir-ne una noblesa d'ofici. El fet de poder resseguir en el temps l'activitat professional dels seus avantpassats⁴ el convertia en tot excepte en un *sobrevingut*. A més, va començar a aprendre l'ofici als dotze anys i fins al moment de la seva jubilació⁵ (als seixanta-cinc anys reglamentaris) no va deixar mai de

(Pot obtenir-se més informació a partir de la següent referència: ALSINA I GIRALT (1984), p. 14. Escrit a partir de la comunicació presentada a la sessió de la Fundació Bosch i Cardellach.)

⁵ Fou precisament la jubilació, a l'edat reglamentària de 65 anys, el motiu de cessament de la seva activitat professional.

practicar-lo. S'inicià en la professió de la mà dels seus familiars masculins més directes (el seu pare i els seus oncles). D'ells va anar aprenent a fer canons i a teixir fins que, en una decisió conjunta amb el seu pare, van instal·lar-se pel seu compte amb un teler que portaren de la quadra dels seus oncles. Així, «heretava» part d'un negoci familiar alhora que creava la seva unitat de producció independent de la d'altres familiars propers, la qual cosa suposava individualitzar no només el treball, sinó també les responsabilitats que en derivaven.

Aixecar la pròpia quadra implicava tot un seguit de coses. D'entrada, com ell mateix matisava, «...*t'havies de buscar la vida*». Això volia dir cercar els permisos institucionals adients, tractar directament amb els fabricants, assumir tota la responsabilitat sobre el treball fet en la peça que li encarregaven, etc. La conservació de la feina dins l'espai familiar més immediat en facilitava l'aprenentatge, a més de reduir al màxim les despeses que es generaven (utilitzar mà d'obra de la casa, no haver de pagar sous addicionals a teixidors «de fora».⁶ Evidentment, sempre que un membre d'aquesta família no decidís instal·lar-se de forma independent). A la quadra del nostre informant tan sols va rebre la col·laboració del seu pare.

La manera amb què s'explica la trajectòria vital ajuda també a reconèixer com viu l'individu els fets que l'envolten. Així, malgrat que la posició d'autoritat relativa del pare sobre el fill sembla, per a molts, evident, l'informant plantejava part de la vida laboral amb el seu pare com a fruit del consens. I, fins i tot, en certs moments era la voluntat del fill la que semblava prevaler, tot i ser el pare qui demanava consell o proposava i el fill assentia o valorava la proposta.

La família va continuar latent en totes les converses que vam mantenir. Però les referències eren fonamentalment professionals. L'àmbit privat restava precisament allà on l'informant creia que havia de ser: en la intimitat. En qualsevol cas, el contingut implícit de les entrevistes sovint era molt més enriquidor que no pas la informació que era

conscientment aportada. De la mateixa manera que un instant de silenci pot arribar a tenir molta més força que no pas un seguit de paraules, l'actitud de l'informant envers certes qüestions, o la seva forma d'esquivar certs continguts de caire personal revelaven una actitud molt determinada davant el contingut de l'entrevista, l'investigador i el projecte en general. Anem a pams.

METODOLOGIA EMPRADA

La investigació va dur-se a terme en el marc d'una col·laboració entre el Museu d'Història de Sabadell i el, llavors, Departament d'Història de les Societats Precapitalistes i Antropologia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona. El projecte, suggerit des del Museu, s'inicia el març de 1995 i, inicialment, tenia una durada prevista d'un any aproximadament. Un dels objectius era l'enregistrament en vídeo d'un seguit d'entrevistes personals amb l'informant, enregistraments de la quadra on havia dut a terme la seva activitat, etc. amb la mirada posada en una edició final en vídeo que recollís l'essència del projecte. Tanmateix, les circumstàncies varen anar-se modificant al llarg de la investigació i bona part dels objectius finals no van poder ésser assolits.

Les primeres entrevistes, juntament amb els primers enregistraments començaren un cop dissenyades les línies generals del projecte, el mes de març de 1995. La intenció primera fou que aquesta fase tingués un caràcter merament temptatiu. És a dir, donar a conèixer a l'informant el projecte, que ens anéssim acostumant mútuament a treballar plegats, que anés habituant-se a la presència de la càmera, etc.

Malauradament, canvis imprevistos en el decurs d'aquesta primera fase van començar a condicionar el resultat final de tot el projecte i tot plegat va anar adquirint un caire de provisionalitat imprevisible. Mesos més tard, tenia acumulades tot un seguit d'entrevistes que pretenien anar adoptant la forma d'una història de vida, més que no pas un biograma o entrevistes seqüencials. Però l'informant

⁶ De fet, les despeses d'un drapaire eren abundants: consum d'energia, reparació de les màquines, pagaments a les

nuadores, etc.

FOTOGRAFIA 2. *Explicant el funcionament del telar.*

no acabà d'acostumar-se a la càmera de vídeo i la imprevisió respecte al desenvolupament de la segona fase (enregistraments exhaustius) i la tercera (edició i muntatge final) va recomanar no allargar inútilment la presència d'un aparell que pertorbava de forma evident l'espontaneïtat de les respostes. Curiosament, el drapaire no tenia cap problema a l'hora de repetir tantes vegades com fos necessari una pregunta que li formulava personalment. La reticència augmentava apreciablement si l'entrevista es feia davant d'una enregistradora de sobretaula i la incomoditat semblava evident si el que hi havia al davant era la càmera de vídeo. A més, l'espontaneïtat de l'informant era absolutament nul·la en aquest punt i la impaciència començava a fer-se notar.

⁷ Els silencis davant el casset o la càmera obligaven a formular algunes preguntes que reconduïssin la conversa vers el punt on es trobava, o qualsevol altre que semblés interes-

Tot junt va decidir-me a no esmerçar el temps en preses que tan sols permetien obtenir imatges del drapaire, però que podrien condicionar notablement futurs enregistraments (que, finalment, no es varen poder dur a terme). En qualsevol cas, les nostres converses sempre van tenir lloc enmig dels telers i les llançadores, la qual cosa permetia reorientar l'entrevista sempre que aquesta semblava incomodar l'informant per qualsevol motiu.

El resultat final fou un seguit de transcripcions que serviren per anar bastint quelcom aproximat a una història de vida, però més semblant en alguns punts a l'encadenament d'entrevistes seqüenciades.⁷

sant. Idealment, hauria de ser l'informant qui anés parlant sense caldre la intervenció de l'entrevistador.

SABADELL, REREFONS HISTÒRIC

No faré aquí una ressenya de la informació existent al voltant de la indústria tèxtil sabadellenca, ja que queda fora de l'abast d'aquest estudi, però sí que vull fer esment d'alguns elements puntuals que poden ajudar a situar-nos a l'entorn de l'estudi de cas que ens ocupa.

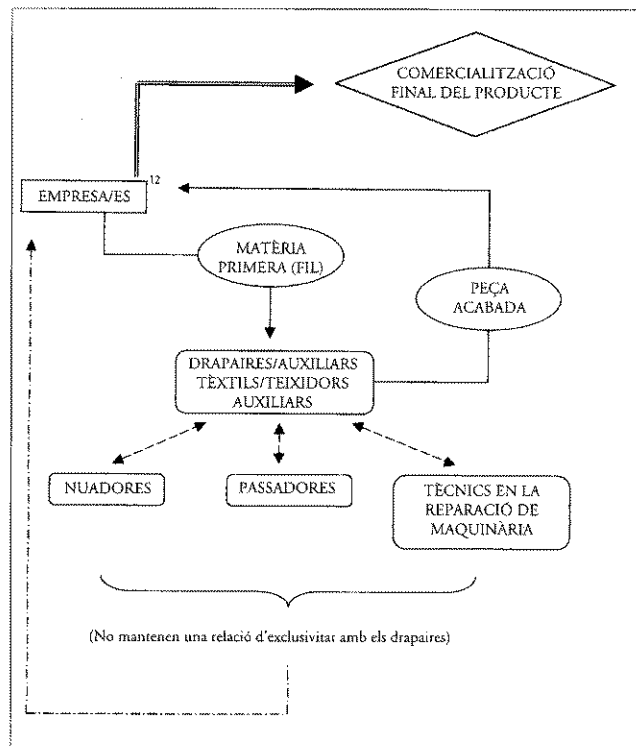
En primer lloc, cal destacar que Sabadell, especialment pel que fa referència a la seva indústria llanera, ha estat (juntament amb altres poblacions com ara Terrassa, Alcoi o Béjar) un dels motors més importants de la producció llanera espanyola.⁸ L'any 1936, prop d'un 22.52% del total de la població sabadellenca estava vinculada al món tèxtil de la llana. Calvet especifica que més de la meitat d'aquesta proporció eren dones.⁹

L'art de teixir es remunta en el cas de Catalunya a força segles enrera, per bé que, com recorda Jordi Marriñà,¹⁰ les notícies que en tenim documentades daten del segle XII. Els primers telers, manuals, dels quals tenim bones referències pertanyen a l'època medieval i de llavors ençà la quantitat i la sofisticació tècnica dels telers va anar augmentant. Les innovacions tècniques que s'anaren succeint al llarg dels segles està ben documentada per bé que l'ordit manual del teixit encara s'ha practicat (tot i que en un abast molt limitat i en aplicacions puntuals) a Sabadell al llarg de la primera meitat del segle XX. A mitjan segle XIX, concretament l'any 1858,¹¹ Sabadell conegué els primers telers mecànics per treballar el cotó. L'aplicació de la mecànica als telers per a llana sembla que trigà encara uns anys i varen ser operatius a la ciutat cap al darrer terç del segle.

Juntament amb l'aparició de nous i sofisticats telers en el mapa tèxtil de la ciutat, s'anaren desenvolupant tot un seguit d'oficis adjacents que s'adaptaren progressivament als canvis i als condicio-

nants del tèxtil mecanitzat. Així, reduir el treballador del tèxtil a l'operador del teler seria un greu error, ja que la varietat d'oficis especialitzats en cadascuna de les diferents fases de producció de la peça, a més dels elements perifèrics que l'envolten, ha estat massa notable com per a no fer-ne esment. D'aquesta manera, s'anaren consolidant oficis com ara tècnics en la reparació de les diferents peces dels telers, passadores, nuadores, etc. que van integrant el conjunt professional que envolta el teler. Alguns d'aquests oficis, com veurem a continuació, els duïen a terme professionals relativament independents (entre d'altres, els drapaires). L'esquema resultant de l'articulació d'aquests oficis seria més o menys el següent:

GRÀFIC 1. Esquema de la integració de diversos oficis relacionats amb la fabricació de teixits.

⁸ CALVET (1992).

⁹ La qual cosa encaixa amb la segregació de tasques que es desprèn de les entrevistes. Més endavant podrem oposar el món eminentment masculí dels drapaires i fabricants dibuixat per l'informant, a un context femení compost per certs oficis com ara cosidores, nuadores, etc. Com també la valoració diferencial del treball associat a la variable del gènere.

¹⁰ Cf. MARRIÑÀ (1997).

¹¹ Cf. MARRIÑÀ, Jordi, ob. cit.

¹² No tots els drapaires depenien d'una sola empresa. Sovint en tenien dues o tres que els aportaven matèries primeres. D'altres, anaven de forma totalment independent (CALVET (1992), p. 166).

Tot d'un plegat, Sabadell anà mecanitzant la producció, s'incrementà notablement el nombre de telers instal·lats a la ciutat (segons dades de Jordi Calvet,¹³ entre 1941 i 1950 es produí un augment del 26%, i es passà de 2.852 telers l'any 1941 a 3.622 l'any 1950). Al llarg del període comprès entre 1939 i 1952, segons dades del mateix autor, la gran majoria d'empreses situades a Sabadell tenien entre un i cinc d'aquests telers mecànics a les seves naus.¹⁴ Els telers de drapaires s'incrementaren un 23,12% entre l'any 1954 i l'any 1962.

Des d'un punt de vista cronològic, la producció tèxtil a Sabadell (principalment pel que fa a la producció de teixits de llana) va anar augmentant, tret potser d'alguns moments puntuals, fins que la Guerra civil espanyola (1936-1939) va obligar a alterar-ne tota l'estructura. No és que la producció s'anihilés durant aquest període, però els canvis que s'introduïren en el marc global de la societat, com també en el de la demanda de teixits en particular (moltes empreses s'especialitzaren temporalment en la fabricació de mantes «per a la Guerra», segons explicava el mateix informant), van transformar substancialment el panorama industrial de la ciutat. Tanmateix, les respostes industrial, municipal i obrera van revifar espectacularment la producció durant la postguerra, especialment dins el castigat sector de la llana.¹⁵

A llarg dels anys cinquanta, apareix amb força la figura dels drapaires, dels quals ens ocuparem amb més detall en el proper apartat, desenvolupant les tasques d'auxiliars tèxtils professionals, i començaren a adquirir un protagonisme específic en les dècades següents.

Al començament dels anys setanta i fins ben entrats els vuitanta, coincidint en certa mesura amb la crisi general que es manifestà al conjunt de l'Estat cap a l'any 1973, el món tèxtil (i també els

drapaires) va anar patint severes transformacions. Casals i Vidal Villa¹⁶ documenten un descens de prop de 1.600 telers declarats, entre l'any 1970 i l'any 1981. La qual cosa els porta a afirmar el següent: «*La industria lanera de Sabadell ha perdido pues durante la década 1970-1981 un poco más de la tercera parte de su capacidad productiva*» (1984: 21).

El nombre de drapaires en el període 1975-1981, sempre segons les seves dades, hauria disminuït en 78 efectius, mentre que a l'any 1975 hi havia hagut un increment de 34 auxiliars tèxtils respecte de l'any 70. Cosa que fa concloure als autors el següent: «*Los aumentos de la producción [de la industria lanera catalana] fueron muy importantes a partir de los primeros años 60 y situaron el sector a niveles de competitividad europeos, pero estos aumentos se han agotado; la inversión está prácticamente estancada desde 1975 y la poca que existe tiene el único objetivo de eliminar trabajo*» (1984: 16).

LA FIGURA DELS DRAPAIRES

Al llarg d'aquest escrit, utilitzaré de forma indiscriminada drapaire, auxiliar tèxtil o teixidors auxiliars, entenant tots aquests conceptes com a sinònims en aquest context. Però potser seria convenient fer una puntualització abans de continuar endavant. Tal vegada seria més prudent rebatejar aquesta secció com «la figura d'un drapaire», atès que ha estat *un* drapaire el protagonista principal del treball. Tanmateix, no evitaré generalitzacions dutes a terme per altres autors i investigadors reconeguts respecte a la figura dels drapaires. Així, el testimoni particular del nostre informant pot convertir-se en una referència puntual del conjunt dels auxiliars esmentats. D'altra banda, també podrien considerar-se les cosidores, passadores, etc. com a «auxiliars» de la indústria. Sense entrar en debats conceptuals més profunds, utilitzaré en aquest

¹³ Cf. Ob. cit.

¹⁴ L'ocupació diferencial en funció del sexe de l'operari sembla també fer-se evident en aquest punt. Segons recorda Jordi Marmiñà: «Des de finals del segle anterior fins els anys 50 de l'actual, un teixidor comandava un teler pesant de panyeria, una teixidora un de lleuger de llaneria. Els homes

telers d'espasa, les dones telers de garrot» (MARMIÑÀ (1997) p. 61).

¹⁵ Calvet documenta a bastament aquest període. Cf. CALVET (1992).

¹⁶ CASALS; VIDAL VILLA (1984).

estudi «auxiliar tèxtil o teixidor auxiliar» referint-me exclusivament als drapaires (tret d'alguna excepció cap al final, convenientment especificada).

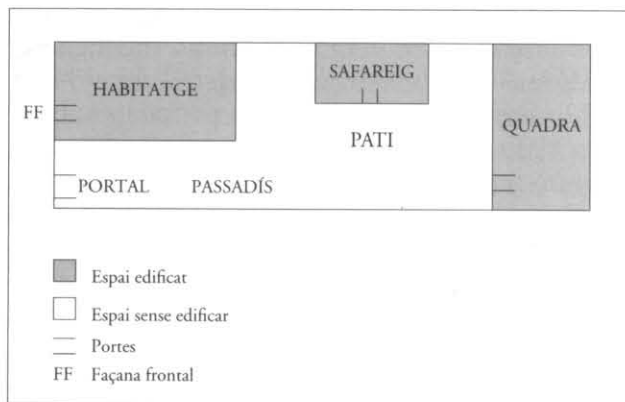
Com he assenyalat al començament, la bibliografia que hom pot trobar al voltant de la indústria tèxtil sabadellenca és prou notable. Malgrat aquesta profusió, el nombre de treballs monogràfics al voltant de la figura del drapaire és escàs. Hi ha, això sí, un parell de referències específiques al voltant de la qüestió,¹⁷ i un seguit de referències més generals en el marc d'altres estudis al voltant del tèxtil. A partir de totes podem arribar a fer-nos una idea aproximada del que han suposat els drapaires per a l'economia sabadellenca al llarg del segle.

El nostre subjecte d'estudi resumia de la següent manera la seva vida professional en el transcurs de la segona entrevista:

«El meu besavi ja era teixidor, el meu avi també i el meu pare també. Jo vaig començar a teixir quan tenia 16 anys o així... ja estava fent canons i també vaig anar a l'Escola Industrial poc o molt. Després volia aprendre a teixir i després vaig anar allà al carrer Fra Luis de León i allà ja "anar" ajudant el meu pare i aleshores ja vaig anar a teixir i... Llavors vaig anar al servei i quan vaig tornar vaig tornar a teixir i després aquí. Amb aquest teler el meu pare ja teixia amb els seus germans, que també eren drapaires al carrer de Sant Cugat, allà al carrer Fondo i... hem estat aquí de 44 o 48 anys teixint... des de l'any 55 fins ara fa un parell d'anys.»

D'aquesta manera revivia el nostre informant el que va ser l'eix central de la seva vida: teixir. Ferran Ybáñez va analitzar una unitat de producció domèstica, on el drapaire era el propietari del local i les màquines (no sempre era el cas), combinant l'habitatge i el taller en el mateix solar. En el nostre cas, el drapaire també era el propietari dels telers amb què treballava, i també hi ha coincidència en el solar entre la unitat residencial i la quadra tèxtil.

GRÀFIC 2. Esquema del solar que comprenia la unitat residencial i productiva del drapaire.

Com podem apreciar, doncs, la jornada del drapaire podia transcórrer de manera gairebé íntegra dins la seva unitat residencial-professional. L'habitatge té dues portes; la primera, orientada vers el carrer de la façana principal, dóna l'accés directe a la casa. L'altra porta és situada a l'entrada del pati i dóna accés al conjunt interior del solar. La façana frontal, a més, té una segona porta just davant del passadís que obre l'entrada al pati i a la quadra sense travessar l'habitatge. La unitat residencial és ocupada, des de la mort del pare, només pel drapaire i la seva germana (cosidora).

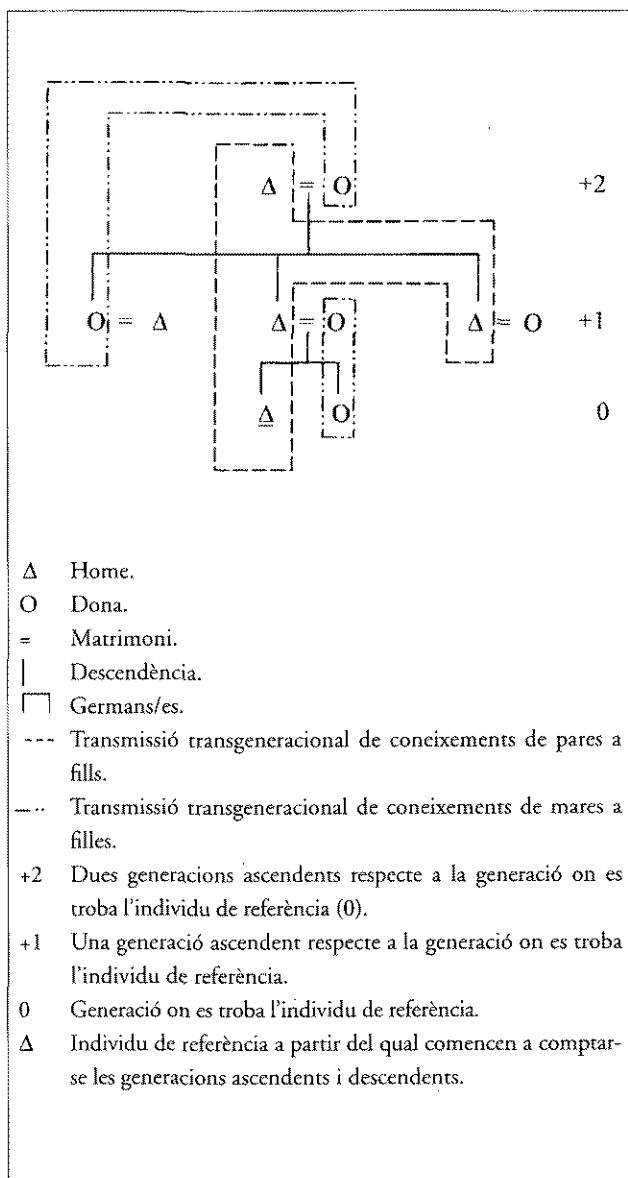
L'avi, el segon teixidor de la família de qui l'informant dóna compte, nasqué al final de la dècada dels cinquanta del segle XIX. El seu pare (besavi de l'informant) treballava amb un teler de mà situat a l'entrada de casa seva, però l'avi ja va començar a viure la irrupció de la mecanització en el món dels telers. La data del seu naixement coincideix amb l'aparició dels primers telers mecànics a la ciutat. L'informant explica poques coses d'aquesta època tret de destacar el fet que el seu pare ja coneixia els telers mecànics i fou el primer de la nissaga familiar a utilitzar-los. Val la pena remarcar que l'informant circumscriu el treball de drapaire amb teler a l'univers masculí i destaca la transmissió patrilínea (és a dir, a través de les figures masculines de la banda del pare) del coneixement de

¹⁷ Em refereixo a dos articles: YBÁÑEZ NOVO (1989) p. 63-81. CUILLÉ, Germain: «L'industrie textile dans la région

de Sabadell-Tarrassa-Catalogne», *Méditerranée* (4), octubre-desembre 1960.

l'art de teixir. De la seva mare, no en diu gairebé res i dels seus inicis en el treball tèxtil en destaca de nou figures masculines (el pare i els oncles). Les figures d'autoritat patronal (els fabricants) també són homes, així com els reparadors dels telers, els viatjants i els transportistes, entre d'altres. Únicament apareixen les dones en tasques com ara filar, cosir peça, nuar, etc. La successió del coneixement seguiria aquest esquema, sempre segons les descripcions del mateix drapaire (explícites en el cas masculí i implícites en el femení).

GRÀFIC 3. Esquema de la transmissió intergeneracional de coneixements.

És clar que he triat un esquema ideal. És a dir, en la generació +2 només hi apareixen els avis del nostre individu/referència, i a partir d'aquí en sentit descendent només he assenyalat la hipotètica descendència que pogués tenir el seu pare. He deixat deliberadament fora de l'esquema els individus vinculats per matrimoni, com també altres descendents que poguessin tenir els germans de (branques de parents col·laterals). Aquesta simplicitat ideal ens serveix per adonar-nos més clarament de les línies de transmissió que, segons el nostre informant, eren més freqüents. És a dir, el fill heretava bona part dels coneixements del seu pare i la filla ho feia de la seva mare.

Aquest esquema ens indueix a pensar en la qüestió del gènere. Malgrat que el nostre informant reconeix que hi podia haver algunes dones drapaires, no era «el costum», i les dones s'encarregaven d'altres tipus de feina, com ara nuar, cosir peça, etc. Això, tanmateix, només és estrictament vàlid en el nivell normatiu, ideal, segons els costums socials. El grau amb què aquesta «norma» es transgredia, si és que s'arribava a transgredir alguna vegada, és més difícil de copsar.

En el nostre cas en concret, la norma es compleix. El besavi, l'avi, el pare i el mateix informant eren teixidors i no hi fa cap referència al treball femení al front dels telers. Des de la dècada dels setanta ençà, per exemple, només el pare l'ajuda en la feina de la quadra, i la germana participa només en tasques molt puntuals. Si algú li havia de donar un cop de mà (traient la peça, fent canons, etc.) era el pare qui se n'ocupava: *«Aquí [a la quadra, vam estar treballant] des del 55 fins al... bé, ell a última hora ja no podia ajudar, venia una estoneta, se'n tornava... Aleshores ja treballava jo sol, llavors era l'any... Ben bé fins als vuitanta em va anar ajudant... Sí, va morir el 88, el vuitanta, quants anys tenia?... Venia una estoneta a fer canons... Tenia més de vuitanta [anys] i encara m'ajudava...»*.

Aquesta segregació de tasques en funció dels sexes és ben present al llarg de la vida del nostre informant. Ell no es va casar mai («...va anar així...»), i no fa gaires referències a les pràctiques matrimonials entre els seus companys de professió. Però, malgrat que s'escapa de la intenció d'aquest estudi, crec que seria interessant apuntar, a nivell hipotètic, la possibilitat que un drapaire es casés

FOTOGRAFIA 3. Passant el fil pels lliços.

preferentment amb una dona vinculada d'alguna manera al món tèxtil.¹⁸ D'aquesta manera, s'inscriurien en el marc homogàmic preferencial suggerit per diversos investigadors en el cas català.

¹⁸ L'informant no en parla a bastament, però ateses les pautes matrimonials en altres sectors de la societat catalana al llarg del darrer terç del segle XIX i primera meitat del segle XX, seria ben factible per dues raons:

a. Ambdós estarien en contacte bastant sovint, en el cas de les nuadores, per exemple, les visites a les quadres eren freqüents (o per les amistats femenines de les dones de la família, que compartien professió): «I les nuadores, igual. N'hi havia que eren passadores i nuadores, així que... Les nuadores, quan s'acabava d'un plegador, treure el fil i si n'havies de fer un altre que era el mateix gènere, o un altre color o el mateix color que es podia nuar, que se'n deia: "es pot nuar", no? Llavors treure el plegador buit, posar-lo ple aquí terra amb aquelles fustes, estirar-les aquí que poguessin agafar els manats i llavors hi posaven les creus, aquestes fustes, la creu que en diuen. I llavors, un fil de dalt, un fil de baix, anar nuant i quan estava nuat, tu havies de collar i passar el fil fins aquí davant i llavors tornar a repassar, perquè de vegades n'hi havia que s'enganxaven amb el del costat o... o bé podia haver-hi un color canviat. Tornar a repassar, la mateixa operació: passar blanc, passar el ribet, portar el ribet i si estava bé, endavant i si no arreglar-ho i així.

FOTOGRAFIA 4. Passant el fil per la pua.

L'esmentada separació laboral es tradueix també en una valoració diferent del treball que es realitza. Val a dir, però, que en el cas del nostre informant, les valoracions negatives també venien

Encara n'hi ha». Aquesta hipòtesi, però, hauria de contrastar-se.

b. No seria descartable tampoc, com a hipòtesi de treball, que un matrimoni entre drapaire i nuadora, per exemple, no constituís fins a cert punt una estratègia econòmica, en una línia semblant a la que Barrera o Ponce i Ferrer usen per a caracteritzar alguns matrimonis del camp català o entre la burgesia industrial naixent. D'aquesta manera, l'homogàmia (matrimoni entre un home i una dona de semblant estatus social) i el que podríem dir-ne «endogàmia d'ofici» (matrimoni entre individus que practiquen la mateixa professió o oficis molt semblants) serien pràctiques comunes entre els catalans de finals del segle XIX i primera meitat del XX.

Tanmateix, és possible que futurs estudis facin la hipòtesi del matrimoni preferencial entre individus de semblant estatus social i professió relacionada. De tota manera, la Llei de Notariat de l'any 1862 no permet la consulta de protocols matrimonials que no tinguin una antiguitat mínima de cent anys. La qual cosa fa difícil la posar a prova la hipòtesi pel que fa als teixidors, amb posterioritat a 1896.

a recaure sobre certs fabricants i altres homes. En qualsevol cas, sí hi ha un greuge comparatiu entre el treball del drapaire i el de les nuadores, per exemple: el sou. Per bé que tots dos treballen a preu fet.¹⁹ Des del seu punt de vista, són sempre les nuadores i les passadores les que compliquen el preu de la peça. El drapaire treballa a preu fix i no pot variar-lo de cap manera, en canvi, altres professionals tracten d'augmentar els seus beneficis a costa del drapaire: «*Jo treballava a tant la peça. Sense, contracte, diguéssim... Sí, cobràvem a preu fet, a tant el metre, segons les passades que hi hagués, o sigui, que et pagaven les cent passades per pam i metre. Representa que paguen el pam i llavors aquell pam, al preu del metre. Si hi ha 400 passades, per exemple, i és a deu pessetes els cent, doncs val 40 pessetes i llavors si hi ha 60 metres, doncs 60 per 40, 2.400, per exemple. I ara no sé si anava, segons*

¹⁹ Treballar o anar a preu fet: «*Treballar o haver de fer una feina, amb el sou fixat d'antuvi per cada unitat produïda, cosa que empeny a anar de pressa i a treballar amb poca cura, i també a "treure el fetge per la boca"*» (BIGORRA (1974) p. 30).

Tanmateix, aquest drapaire nega que el fet de treballar a preu fet li suposés fer malament la seva feina. Al contrari, defensava la seva feina davant la imperícia dels altres: «*A mi em duïen el plegador amb fil i després, una caixa de fil o bé bosses d'això de plàstic, amb el fil i me daven una disposició, un paper que allà explicava de la manera que ho volien i ja està. Llavors, doncs, vull lliços, o dotze o aquest dibuix i... tantes passades o... en fi... tots els detalls, no? Llavors tu ja la posaves a punt, avisaves les passadores que vinguessin a passar el pinta, la puja i llavors se n'anaven i la feina era per tu, posar-ho al teler, penjant els pintes, posar les molles i començar-ho i repassar-ho lliç per lliç, perquè en aquesta feina s'ha de repassar que no haguessin equivocat les passadores, que moltes vegades s'equivocaven i n'hi havia que estaven canviats de remesa o bé doblades o coses... posar-ho bé i llavors si ja no trobaves res, que tot estava bé, llavors començaves a teixir un tros de blanc i un tros de ribet que es tallava i anar teixint. I quan ja ho podies treure, tallaves el ribet i ho anaves a portar a la fàbrica. Allà hi havia una secció de cosidores i allà miraven el ribet amb atenció a veure si t'havies deixat res i deien: "Ja es pot tirar endavant". Llavors ja podies anar i fins que s'acabi, no? I ara, a l'últim moment et feien, com que moltes vegades n'hi havia que no miraven prim o tenien gent allà que no sabien de què anava, a cada peça s'havia de portar un ribet. Et donaven uns cartonets en què hi havia el número i el... el... i la conformació d'allà com ja ho havies portat, no? O sigui que havies d'anar portant ribets que se'ls mirin per veure que mirassin per no trobar-te amb la peça ja feta amb els disbarats allà... I ja s'han de cosir i hi ha molta*

les feines, 18, 20 o 25, segons les cases també. Hi havia cases que pagaven més o menys, segons les feines, no?

«*Hi havia llocs que tenies menys relacions amb els amos, no els veies gaire. Tu feies la teva hora i n'hi havia un que es cuidava de la feina dels drapaires, que et comentava: "Ara acaba aquest, ara acaba l'altre, a aquest li dono un plegador, aquell encara en té... i així. Portaves el plegador buit i ja t'hi posen el que els semblava. Quan estava fet, bé, avisaves el transportista, el Carrión o un altre i abans anaven en carro i amb cura t'el portaven, res, tot plegat molta feina i... res... Encara hi havia d'anar jo a buscar el fil i pagar el transport. Sí... Anàvem en carro, però ara van amb el seu camió, o en furgoneta i tu havies de dir: "Ves!, que ja tinc la peça feta" i l'altre: "Bé, doncs ja te la portaré a la tarda". I així...»*

La feina que tant ell com la seva germana duïen a terme queda, en tot moment, al marge de qualsevol sospita: «*Ella cosia peces i arreglar desperfectes; però no de peces meves, diguéssim, sinó de peces que feien altres i primer treballava a la fàbrica i a última hora ho feia a casa també...»*

Però en canvi: «*Ella [la seva germana] cosia peça. S'ha fet el "jornal" cosint peces i ara no... Si són coses delicades ja no pot... ara ja fa dies que no en fa, també, ja fa temps que no en fa... tot arriba a la fi. Però ara mateix no fa res ni cobra res. Bé, no fa res, vull dir no té "seguro" ni té...ni té els 65 anys ni res...»*

Precisament aquesta competència a l'hora de treballar el feia valorar molt bé amb qui treballava i no acceptava certa mena d'imposicions: «*Alguna vegada havíem fet una incursió en una altra banda i deies: "Conyl, quina diferència!" I així que podies, tornaves cap allà, perquè deies: "Aquests no m'interessen". Un dia vaig telefonar a un que diu, dic: "Com ho té això?, que no fa la peça?", perquè ja feia tres o quatre dies que m'esperava i dic: "què ja està?". I diu: "no sé què". Diu: "vostè", diu, "no es preocupi", diu, "quan d'allò", diu... ara no sé com ho va fer anar que em va fer emprenyar i diu... bé, va venir a dir que no m'interessés que quan ja estigués, ja m'avisaria. Que el que havia de dir era "gràcies" i prou. I vaig dir: "Collons!", vaig pensar, "està bé, això". Estaven fets a treballar amb gent que no deia mai res i si tu deies alguna cosa, preguntaves: "Ara què?", no?, si estaven, si se'n recordaven, perquè tu estaves esperant, et deien: "Conyl, no sé què, no es preocupi, no estem aquí per anar donant explicacions", saps? No, a mi no!...»*

Així, la responsabilitat del drapaire envers la seva feina depassa àmpliament el que el fabricant n'esperava, sempre segons la seva versió. Aquesta era una de les claus per a mantenir els encàrrecs de forma regular.

En canvi:

«A les passadores els pagava jo, però cobrant-ho jo també. O sigui, havia de comptar: tant de teixir, tant de passar... Però les passadores, el preu se'l feien elles. I de vegades l'amo deia: "Cony! això no pot ser, que aquest preu no sé què...!". Alguna vegada t'havies hagut de gratar la butxaca perquè les passadores no volien fer-ho a aquells preus. L'amo no pagava més i què hi havies de fer, doncs? Home, els amos més o menys anaven pagant, perquè també es refiaven de les passadores. No es volien estar amb baralles, no? Perquè n'hi havia menys que no pas telers. Però...així anar passant. I les nuadores, igual. Ara, els pintes aquests són diferents, són metàl·lics i ho cobren a un altre preu perquè aquestes dones cobren... no, no afluixen. (...) La pua també. Si és doble, te la cobren més. Hi ha pues que porten... les palletes són intercalades, diguéssim, a davant i a darrera, com si en fossin dues i s'ha de passar el fil així amb un passador, mirant de no agafar una palleta per altra i llavors aquelles els cobren doble també. En canvi, tu, si teixeixes amb una pua doble t'ho pagaven igual, no?... Sempre fan la punyeta, aquestes. A les fàbriques també en tenien un grupet, dues o tres, que eren de la casa. Abans, ara ja no queden ni cases, ja. Aquelles, doncs anaven allà, però no anaven a jornal. Anaven com si fossin fora, no? Anaven... Quant a les assegurances i tot això, eren de la casa, però en qüestions de preus, s'ho feien elles. En canvi, els teixidors havien de cobrar el que estava estipulat, cobrar a l'hora i ja està.»

Tot plegat, ens remet a les característiques en les quals els drapaires duïen a terme la seva activitat. Ybáñez apunta que els drapaires sovint no eren els propietaris de les màquines amb què treballaven (cas contrari al del nostre informant), i els locals podien ser de propietat o de lloguer. És de suposar que la feina d'un drapaire tenia més possibilitats de perllongar-se en el temps si posseïa la propietat del solar i dels telers, que no pas aquells casos en què únicament en tenien l'úsdefruit (atès que havien de pagar tots els terminis de les màqui-

nes, ja tenien una certa experiència, etc.). Llur tasca, però, era molt lluny de ser constant, i sovint hi trobem referències que ens parlen de l'estacionallitat de l'ofici. La indústria tèxtil llanera²⁰ aprofitava la indústria auxiliar establerta al seu voltant per tal de treure la feina de temporada. Fins i tot:

«A voltes l'amo preferia parar alguns telers de la seva indústria abans que deixar sense plegador algun drapaire. Sabien que si trobaven feina per compte d'un altre empresari difícilment podria comptar amb ell quan arribessin les vaques grasses.»²¹

Aquesta preferència empresarial ens dona una pista sobre la importància que la tasca que duïen a terme els auxiliars tenia dins l'estructura industrial de la llana a Sabadell. Lluny de plantejar un trencament irrevocable entre ambdós sistemes, l'auxiliar es dibuixava com una excel·lent alternativa o complement en períodes d'alta productivitat. Malgrat que el drapaire treballava, poc o molt, tot l'any, és cert que durant les etapes de bonança de la gran indústria la seva feina era doblement apreciada. No només no suposava cap perjudici per al seu petit negoci, sinó que fins i tot augmentava el nombre de drapaires que s'hi instal·laven amb els seus telers.²²

Com ja he assenyalat anteriorment, no tots els drapaires posseïen telers en propietat. Molts acostumaven a llogar-los o, simplement, a treballar-hi (en el cas que fossin propietat d'un parent pròxim, per exemple el cas del nostre informant en els primers anys de teixidor). Llavors, afirma Ybáñez, es crea una situació paradoxal respecte a l'estatus del teixidor auxiliar. Malgrat que fabrica teixit no és fabricant (més aviat depèn del fabricant per a mantenir les comandes). Treballa gràcies a una fàbrica, però no és assalariat ni obrer. Quina és, doncs, la situació dels drapaires en el procés de producció?

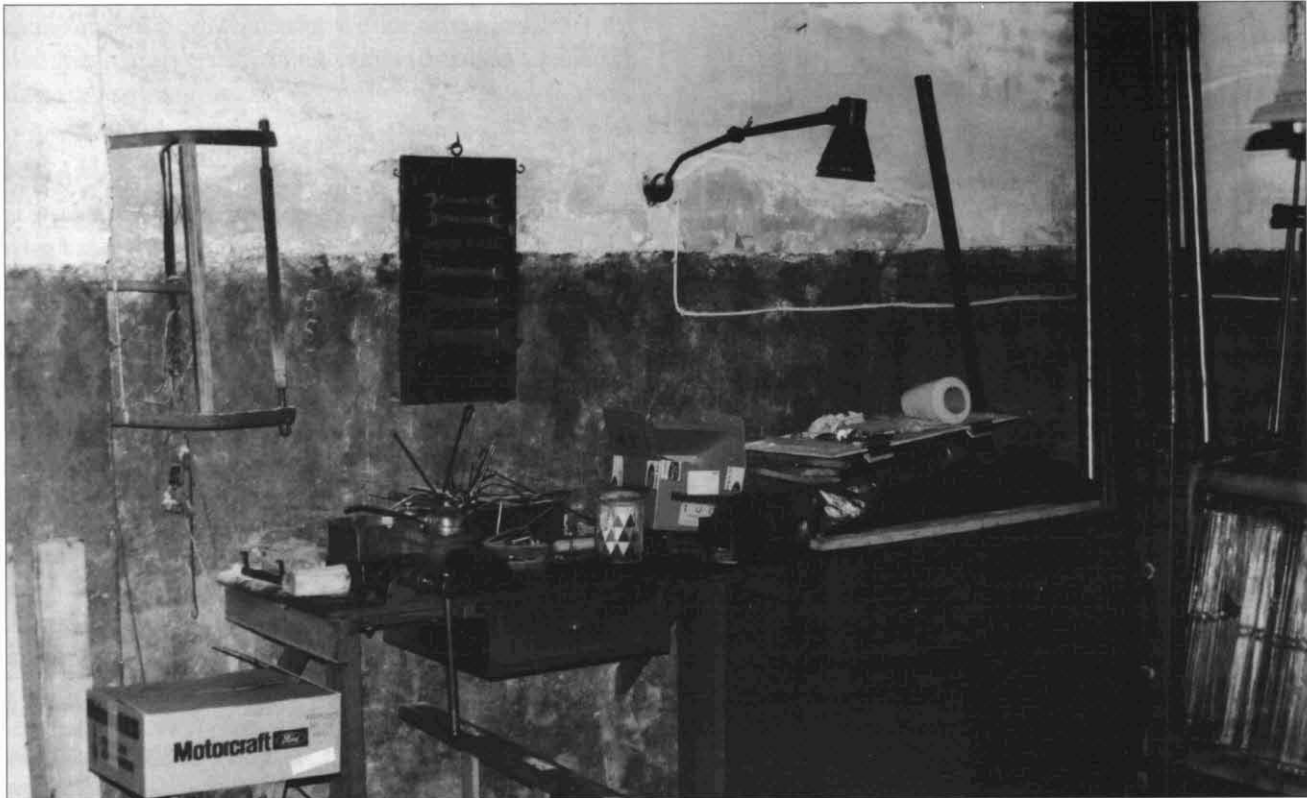
Casals i Vidal Villa introdueixen una suggestiva hipòtesi per a explicar aquest aparent desplaçament. La tasca duta a terme pels anomenats *teixidors auxiliars* forma part en realitat d'un sistema

²⁰ Com molt encertadament assenyala Jordi Marmiñà (op. cit., p. 65).

²¹ Jordi Marmiñà. op. cit., p. 65.

²² D'aquesta manera: «La gran empresa guanyava en

capacitat i en agilitat, i quan venia una crisi requeria en primer lloc sobre ells la falta de treball. Els drapaires guanyaven en independència personal i en beneficis si hi havia treball» (CALVET (1992): 166).

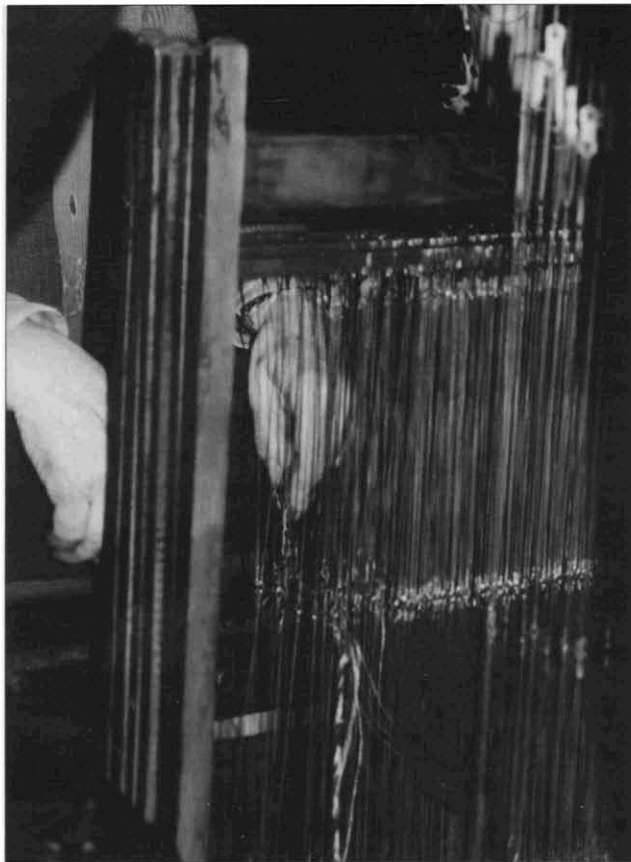
FOTOGRAFIA 5. *Taller de reparacions situat a la mateixa quadra.*

més ampli d'economia submergida. Tot i treballar gràcies a la gran empresa, no consten pas com a treballadors seus, i malgrat l'autonomia aparent de la seva feina, el cert és que aquesta depenia bàsicament dels acords a què arribés amb els fabricants. Així, el circuit productiu és permanentment controlat pels empresaris, els quals proporcionen als seus auxiliars el fil i els encarreguen bona part de la feina (sovint, com alguns autors han observat, i l'informant ha corroborat amb la seva experiència personal, els deixaven les tasques més difícils i delicades).

De fet, Casals i Vidal Villa remarquen que un cert nombre de drapaires havien estat prèviament treballadors d'una fàbrica tèxtil que, en acomiadar-los, els donaven un teler com a compensació. Un cop instal·lada la màquina en un espai proper al treballador, aquest es converteix en un element autònom de producció, que en realitat està perennement a expenses del seu antic patró (per bé que freqüentment la dependència d'un sol fabricant no era excessiva, ja que mantenia contactes regulars

amb més d'una casa al mateix temps, cosa que els permetia un cert marge de maniobra). Així, la tasca desenvolupada pels auxiliars sembla perfectament reglada des del punt de vista formal, quan en realitat forma part d'un procés de submersió productiva més ample. La xarxa que s'estableix entre patrons i drapaires, segons aquesta visió, frega constantment la clandestinitat i és força difícil de resseguir des de fora. Per tant, el treball del drapaire, malgrat la seva aparent autonomia, en realitat està fortament condicionat tant a l'origen (recepció de matèria primera) com a la fase final (comercialització de la peça acabada).

En el cas concret del nostre informant, sembla que començà a introduir-se en el món tèxtil «fent canons» per al seu pare i els oncles, a l'edat de tretze anys. Dos anys més tard ja teixia (la qual cosa ens referma la hipòtesi que sovint els joves teixidors començaven a formar-se dins la pràctica familiar). Als setze anys va ingressar en una fàbrica com a treballador fix en plantilla. Però això no va ser obstacle per a la seva presència a la quadra dels

FOTOGRAFIA 6. Passant el fil pels lliços.

oncles i el pare. Un cop acabada la jornada a l'empresa, agafava la bicicleta i anava a donar-los un cop de mà. A més, diversificà la formació i les fonts d'ingrés, fent unes quantes hores de mecànic d'automòbils en un garatge.

La formació dins l'ensenyament reglat fou relativament limitada (fet característic en la classe obrera de la primera meitat de segle, especialment en el període de postguerra). Anà a l'escola uns vuit anys, i deixà l'escolarització per a començar a treballar en el tèxtil. Al vespre, però, anava a l'Escola Industrial (completant la formació relacionada estretament amb l'art de teixir, no pas per cobrir altres possibles mancances educatives). El sou de l'empresa es conjugava amb altres aportacions esporàdiques, provinents de la reparació d'automòbils o el treball a la quadra. La relació entre jornada i salari és explicada per l'informant mateix en els següents termes:

«A setze anys, com a teixidor, ja anava allà [a la fàbrica], feia un torn. Llavors feien de les cinc del matí a les nou del vespre. Jo feia el torn de la tarda (...) Aquí a Sabadell, sí.

«[Cobraven] No sé. No arribaven a les 150 pessetes, em sembla, o 175. Una cosa així. [Va a buscar una nòmina] Per setmanes, sí. Aquí està en un mes, vet aquí que no... Ja et dic, amb hores extres i tot, arribava a 450 o 500 la setmana. Aquí diu en un mes 1.501 amb 30, llavors encara corrien els cèntims... 50 cèntims, ja et dic, sense hores i tot això... potser... 220 o una cosa així. Recordo que les hores les pagaven a duro... i si en feies... 10, 10 duros, si en feies 20, cent pessetes... Començàvem a les sis del matí i plegàvem al vespre a les vuit. Això va durar potser tres o quatre anys, cada dia. I el dissabte a la tarda eren extra. De les dues a les sis, eren quatre hores extres i anaves el dissabte a la tarda, que hi anava en bicicleta. Jo me'n recordo que anava en bicicleta i em semblava que anava de vacances, perquè plegava a les sis i els altres dies plegava a les vuit. I... encara a més, me n'anava a ajudar el meu pare a l'altra quadra amb aquest teler. Que em deia: "Ves!, quan pleguis, vine, que s'acaba d'acabar i hem de posar a punt per demà per nuar". O sigui que...».

En total, van ser dotze anys de treball a la fàbrica, tret de dos de prestació militar. L'any 1954, amb 28 anys acabats de fer, decidiren d'instal·lar-se a la seva pròpia quadra. La flexibilitat d'horaris que permetia la coincidència de la unitat de producció amb la unitat residencial és altament valorada per l'informant. Des del seu punt de vista, la independència de la qual gaudia (al marge de les expectatives dels empresaris) era molt més alta a la quadra que no pas en un espai aliè. Es considerava el seu propi «amo» i es feia la jornada a la seva conveniència. D'aquesta manera, podia deslliurar-se dels tractes amb algun patró en concret perquè no li interessava gaire o perquè collaven massa (la qual cosa pressuposava mantenir contactes amb més d'un fabricant).

Així, des del punt de vista del discurs del draipaire es produeix una inversió respecte a l'esquema de dependència que hem vist anteriorment. L'empresari, en aquest discurs, ha de convèncer el draipaire per tal que treballi per a ell; si no, haurà de buscar-se'n un altre. Un cop més, la integritat i el

sentit de responsabilitat del teixidor auxiliar queden perfectament estalvis de qualsevol sospita de desídia professional.²³

CONCLUSIÓ

En resum, doncs, el drapaire ens apareix com una figura típica del món tèxtil. Per bé que depèn sempre de la provisió de material per part de l'empresari, té un cert marge d'autonomia en la seva producció. Treballa freqüentment en telers de la seva propietat instal·lats en un solar propi, tot i que de vegades les màquines, de vegades el terreny, o fins i tot totes dues coses són de lloguer. Aquesta figura apareix cap als anys cinquanta del present segle, en

bona part com a fruit de l'expansió de la indústria llanera. Habitualment treballen únicament a la quadra on tenen assentats els telers (un, dos o, ocasionalment, més) al preu per unitat que hagin pactat amb els fabricants, i sufraguen de la seva butxaca les despeses addicionals que s'hi generen (cost de la feina de les nuadores, passadores, despeses d'electricitat, manteniment i reparació dels telers, etc.).

Sembla que fins als anys setanta, l'augment del nombre de drapaires es manté, però des de la meitat de la dècada fins als nostres dies es va reduint de forma notable.²⁴ Gairebé sempre manipulen telers mecànics que compren a empreses que els substitueixen per altres de més moderns, els

²³ «Si hi ha una cosa per la qual m'ha agradat treballar per mi és per això. És perquè més o menys he fet el que a mi m'ha donat la gana. I s'hi m'han obligat a treballar massa, he dit: "Busqueu-vos-en un altre i ja està. Però, no... quan treballava, no insistien massa amb això perquè ja sabien... de quin peu calçaves, no? Si volien una cosa que uns treballassin de dia i de nit, si un cas ja ho donaven a un altre [també, òbviament, els fabricants mantenien contactes amb més d'un drapaire]. A vegades, hi havies d'anar: "sí, senyor". Però bé... Però ja ens coneixem els que treballàvem».

D'aquesta manera, és sempre un abús empresarial el que motiva que el drapaire s'enfadi. Així, el discurs d'aurotatit es construeix a partir de la reivindicació de la dignitat i la competència del treballador enfront l'excés empresarial. Vegem-ne dos exemples més, de boca de l'informant:

«De dia treballaves, però a la nit plegaves i... bé, ells també tenien la seva feina i... Ara sí. Ara mateix s'ha posat allà una nau gran on hi ha telers, on van tota la nit. Van engegar diumenge a les deu de la nit... fa dues o tres setmanes que va això. Vaig pensar: "A veure si no pararan mai més aquests!" I van parar el dissabte cap a les set o les vuit del vespre. Fins el diumenge a les deu, fins el dissabte o el diumenge a les deu, ja van tornar a engegar. Si en tinguessis un allà a prop d'allà on dorms, ja... Jo, jo ho sento això. Ara, aquests no fan tant de soroll, però he de tancar la porta del "quarto" de davant, tancar la porta del mig i prendre paciència. És un...! El "quiento" ara de la competitivitat i no sé quantes coses, no? No sé qui deu fer-lo anar. Que hem de competir amb Alemanya o no sé amb qui, d'aquesta manera, treballant de dia i de nit i tot això! Jo no sé res de tot això! Prefereixo anar al poble de l'avi a fer enciams! És clar! Però n'hi ha que...!

«Allà, al cantó, també n'hi ha una altra que, aquell, diumenges i festa i tot. Aquell és filatura, de sempre. Em sembla que no hi ha cap lloc a Sabadell on hi hagi tant soroll com allà. Aquells, sempre. Només van parar unes hores per Nadal... Ima-

gina't! Des de Nadal ja no han parat més!... Això és manera de treballar?... No ho entenc!... Vaig enraonar amb un que és encarregat i em va dir: "Oh!, hem hagut de posar el quart i cinquè torn...". Però què és això de quart i cinquè torn! No ho entenc! Són gent que els posen allà i encara gràcies que sigui un que no té feina, doncs mira, va el diumenge a fer, tal hora a tal altra, dius: "mira, encara es treu unes pessetes, no?"... Abusen! Així és!»

Aquí, el discurs afegeix un element interessant i força comú en entrevistes en les quals es demana la valoració de la pròpia tasca, realitzada anys enrera, amb l'equivalent actual: la valoració d'allò viscut com a propi enfront de la provisionalitat i la imperícia del treballar a «...campi qui pugui...». Encara un darrer exemple:

«Si fossin torns de vuit hores i tinguessis garanties... Però ara no hi ha torns ni hi ha res! Ara és un "Sálvese quien pueda!" (...) Abans van lluitar molt per fer vuit hores, després... feien deu o onze i fer-ne vuit era un avenç, no? I ara fan les que siguin i encara gràcies, no? Què ha passat amb això? Això no? (...) A mi ja m'ha passat tot això. A mi si em fan empenyar... Els empleats de banca són els que van millor ara! De banc i de qualsevol lloc que tinguin un horari, unes normes i... es cobra el que està estipulat i ja està! És clar, no tothom pot treballar en un banc, no?... A les fàbriques, abans, anava més o menys. No era com treballar al banc, però... I tenies feina i el dissabte cobraves i dissabte a la tarda i després tot el... Ara ja és tot el dia... Però dissabte i diumenge festa i dilluns tornar-hi, no?... Això que foten ara en llocs que treballen... Aquí, per Nadal, només van parar unes hores. Què representa, això?! (...) Després n'hi ha que diuen que no tenen feina. Collons!, què han de tenir feina si... si n'hi ha deu que fan la feina de cent!... No pot ser! A vegades la gent se les dona de fabricant. Tots aquests, no?... El seu cotxe i van... A la millor tenen torre, però estan allà en un lloc estiuellant i els telers van. I són altres, allà, que a la millor no tenen feina i no sé què».

reben com a compensació per un acomiadament laboral o els lloguen. No és infreqüent que amb el pas dels anys, a mesura que s'incrementen la feina i els beneficis, un drapaire decideixi comprar més telers,²⁵ la qual cosa no vol dir que al llarg de la temporada els faci anar tots alhora. En el cas del nostre informant, i atenent el caràcter eminentment estacional de la feina, sovint feia anar només un o dos dels tres telers que tenia.

De forma paral·lela al treball dels drapaires (però no en exclusiva dependència d'ells) s'obria un ampli ventall de professionals relacionats i relacionades directament o indirecta amb el món tèxtil: nuadores, passadores, cosidores, etc. La divisió sexual del treball en algunes d'aquestes feines sembla evident. Nuadores, passadores i cosidores són sempre referides en femení pel nostre informant, mentre que els drapaires semblen, la gran majoria, homes. La transmissió de coneixements, en conseqüència, sembla inserir-nos en una successió intergeneracional descendent lineal. És a dir, bàsicament, les figures masculines transmetrien els coneixements entre si de pares a fills, i les dones ho farien de la mateixa forma entre mares i filles.

El discurs de responsabilitat encarnada en la perícia dels drapaires i el seu zel professional contrasta amb la figura sovint estricta de l'empresari. A banda dels testimonis ja presentats, permeteu-me afegir-n'hi un altre que em sembla doblement interessant. D'una banda, desplaça la responsabilitat sobre la feina realitzada a altres activitats diferents a la dels drapaires (en aquest cas, una cosidora).²⁶ D'una altra, reforça l'asimetria esmentada per Ybáñez respecte a les relacions empresari – auxiliar (en aquest cas no un drapaire, sinó una cosidora) i, finalment, la solidaritat familiar intrageneracional evidenciada en el mateix testimoni. Encara, finalment, ens informa de la dificultat de les feines que encarre-

gaven els fabricants als professionals externs a la fàbrica. Tot referint-se a la seva germana, manifesta:

«També, també ha treballat a la fàbrica... ara no treballa ni cobra, perquè això de cosir peça és molt cansat per a la vista i passa com això, que et triaven les peces difícils, no? Doncs a les cosidores també els en donen perquè s'han organitzat ara uns cosidors perquè hi ha ara unes dones que van pel seu compte també, com a autònomes. I a ells els interessa que les peces corrin, no? I si tenen alguna cosa estranya, les donen a unes quantes que queden a domicili i aquelles pobres dones estan allà... A la meua germana, li van portar una peça i es va passar totes les vacances canviant un fil que estava girat i allà fotent-se de calor i la que se'n cuidava li deia "Oh!, tregui la peça reeixida, eh!"... I, va!... vull dir que... vull dir que pagaven a... no sé quant el metre... Però bé, tota aquesta feina s'hi va estar tres o quatre setmanes i li van donar que no arribava a quinze mil pessetes. Va!... Però mira, quinze mil pessetes que si no hagués fet això, no les tindria, no? Però bé.. és fotre's del públic, no? I aquella dona t'ho donava fet que allò era d'un altre, que no sabies l'altre al preu que li pagaven, no? I tot va així, eh?... Hi havia peces que no anaven gaire bé i havies de buscar la manera que anés més bé perquè poguessis fer-ne més o... Perquè això també té molt de truc, no?... Si va més tibet, si va més fluix, si va més... Hi ha el joc de la calada, el joc de la barra, jo què sé quantes coses! Hi havia peces que també les enceràvem amb una pastilla de cera, que també l'havies de comprar, encerar la peça perquè passés més bé el fil, que no es desfés tant, en fi...!».

L'aprenentatge dels drapaires, com també molt probablement el d'altres professionals, tenia lloc primerament a casa, unitat primària de socialització de l'infant. Si el pare (o algun altre parent prou proper) tenia un teler o es dedicava a qualsevol tasca relacionada amb el teixit, és ben possible

²⁴ Segons dades de Casals i Vidal Villa, en el període 1977-1981 a Catalunya es van perdre el 75% del total de llocs de treball en la indústria tèxtil de l'Estat. A Sabadell, concretament, un 13,15% de la població era a l'atur (25.000 sobre 190.000 habitants).

²⁵ El preu d'un teler mecànic és xifrat per Jordi Calvet en unes dues-centes mil pessetes als anys seixanta (vegeu op. cit.). Segons el nostre informant, un teler comprat l'any 1955 li va costar unes 90.000 pessetes, que havia de pagar en

tres parts: la primera com a «paga i senyal», la segona a l'entrega de la màquina i la tercera en forma de terminis. Només en cas d'impagament el teler era embargat, però aquest semblava un fet força inusual. El segon teler que va comprar, passats vuit anys (és a dir, l'any 1963) li va costar el doble (la qual cosa encaixa perfectament amb les estimacions de Calvet).

²⁶ I en aquest cas, excepcionalment, sí que utilitzo el mot «auxiliar» en un ofici diferent del de drapaire.

FOTOGRAFIA 7. *Detallant el funcionament del teler.*

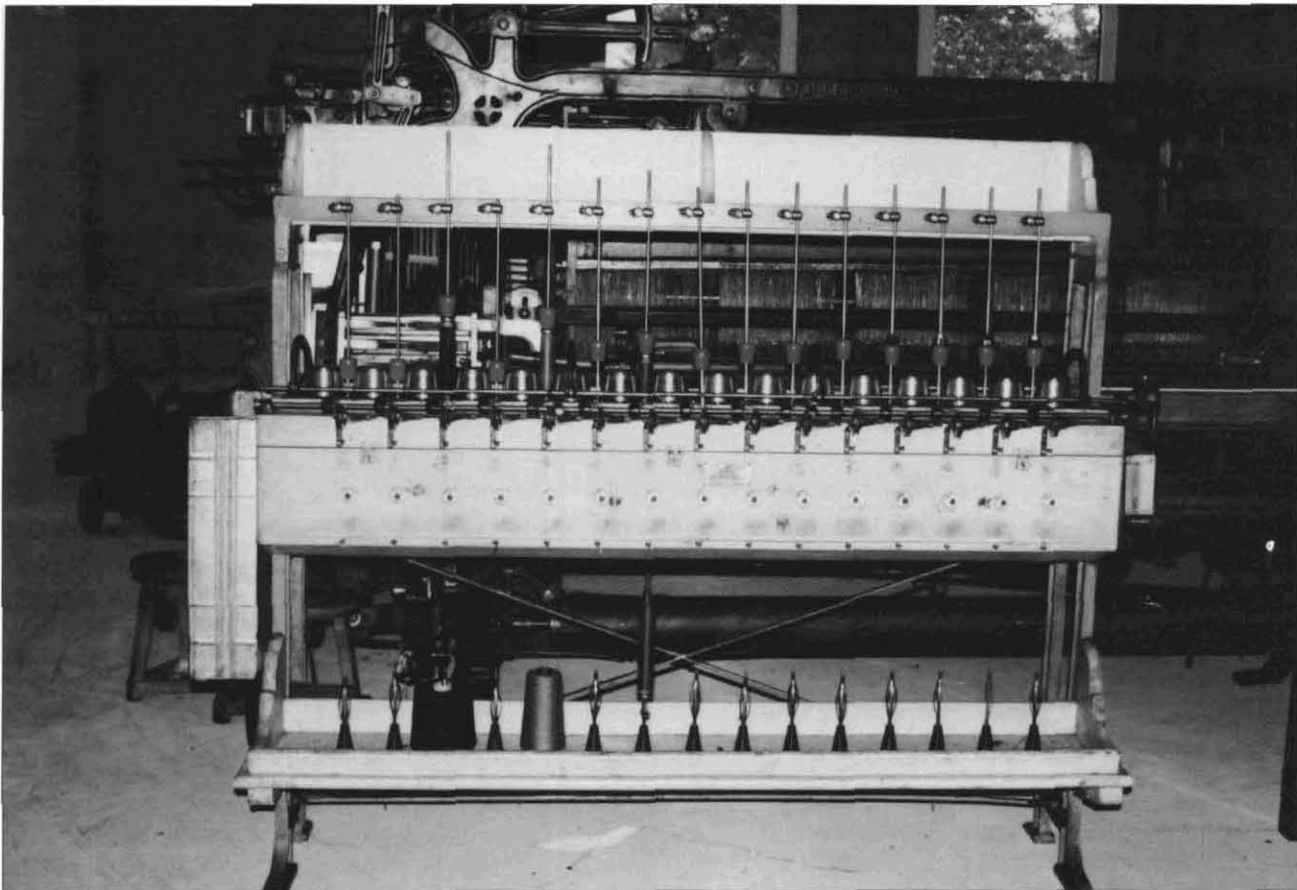
que l'infant comencés a aprendre la feina a través de les manipulacions més elementals (fer canons, per exemple). Més tard, podria completar la formació mitjançant el treball a una fabrica, compatibilitzant-lo, si era menester, amb el treball a una quadra. Freqüentment, la sortida del teixidor de la fabrica coincidia amb el seu establiment com a agent propi de producció.

D'acord amb la hipòtesi de Casals i Vidal Villa respecte a la submersió de la feina dels drapaires, el nostre informant reconeixia haver estat afiliat al

Gremi de Teixidors de Sabadell, bàsicament amb la intenció d'obtenir assessorament al voltant de certes qüestions, com ara quines taxes s'havien de pagar, de quina manera, quina mena d'estratègies podien seguir per abaratir les gravacions fiscals, etc.²⁷ A més, ja cotitzava al règim de la Seguretat Social als anys seixanta, la qual cosa li permetia ara gaudir d'una pensió de jubilació. Tanmateix, les úniques nòmines presentades pertanyien a la seva època d'assalariat a la fabrica, la qual cosa pot permetre suposar que, si més no, una part dels seus guanys a la quadra podrien encabir-se en la deno-

²⁷ Cal remarcar que, malgrat l'individualisme respecte a la seva tasca que havia demostrat al llarg de l'entrevista, l'informant valorava positivament l'afiliació al Gremi de Teixidors en la mesura que proporcionava a treballadors autònoms com ell, escassament familiaritzats amb el règim jurídic que governava el món del treball, una cobertura legal i un assessorament pràctic de primer ordre. Així, el *drapaire* reco-

rria al Gremi per saber quins impostos havia de pagar, quines sollicituds s'havien de tramitar, etc. D'aquesta posició sembla desprendre's que certes afiliacions a institucions gremials responien més a interessos individuals concrets (per bé que generalitzats entre els companys i companyes de professió), que no pas a una convicció associacionista profunda.

FOTOGRAFIA 8. *Màquina de fer canons, originalment situada a la mateixa quadra del drapaire. A la fotografia apareix dipositada provisionalment al magatzem de Can Roqueta.*

minació de «diner negre», difícilment resseguible davant la precarietat documental de factures, nòmines, etc.

Els drapaires acostumaven a mantenir els telers amb què treballaven i no sembla que l'automatització dels telers es reflectís en la compra d'aquesta mena de màquines.²⁸ L'escassetat de la feina i el fet que no tingués cap fill o parent pròxim que volgués continuar la «tradició»²⁹ han portat el nostre informant a desmantellar la quadra. Els telers estan provisionalment dipositats en un magatzem a l'espera de l'emplaçament definitiu en un museu.

²⁸ Vegeu CALVET (1992). Una possible causa de la no automatització dels drapaires podia ser l'elevat cost de la maquinària, el qual, davant del volum cada cop més escàs de les comandes, els feia desistir a l'hora de plantejar-se demanar un crèdit.

El solar que ocupava la quadra estava en vies de ser venut o llogat per tal d'obtenir uns beneficis complementaris als ingressos de la pensió:

«...Què fariem?... Doncs el mateix que ara, però... anar fent... amb una mica més de diners que ara, que ara no en tenim... És l'única cosa. No per fer grans coses perquè... Si tingués 40 anys... El que diu tothom, no? Mirar de tenir una feina, mirar d'estar ben considerat... ben pagat, el difícil, no? Perquè anar de fabricant o totes aquestes coses són molt difícils. Està tot ple de pagues i de coses i no (...). Tot això dels drapaires és com una mena de... com ho diria?

²⁹ No pas tradició de drapaire, ja que, en sentit estricte (si ens atenem a la bibliografia consultada), sembla ser un fenomen propi de la segona meitat d'aquest segle. En tot cas, es tractaria de tradició en l'art de teixir, aquesta sí, molt més antiga i ben documentada en segles anteriors.

Com un ofici que formava com una... una altra mena de... no sé, com una cosa de banda, no? (...) D'aquí a 50 anys, no quedarà res de tot això. O abans de 50, perquè d'aquests telers de pic, que en diuen, o espasa, en van quedant cada vegada menys i els que treballen esperen la jubilació, o no sé, ja... Perquè posar aquests telers, ja et dic, no?, valen molt i estàs exposat a...»

BIBLIOGRAFIA

- Joan ALSINA GIRALT (1984). «La introducció de la indústria cotonera a Sabadell». *Diario de Sabadell*, 27 de desembre de 1984.
- Andrés BARRERA (1990). *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*. Madrid, Alianza.
- Pere BIGORRA (1974). *Des del vapor de la O. Sabadell*, Agrupacions Professionals Narcís Giralt.
- Daniel BLANXART (1926). *Problemas de tecnología textil*. Barcelona, Imprenta de A. Ortega, 3a. ed.
- Jordi CALVET (1992). *La indústria tèxtil llanera a Espanya, 1939-1959*. Sabadell, Nova Biblioteca Sabadellenca, núm. 4.
- Miquel CARRERAS COSTAJUSSÀ (1967). *Elements d'història de Sabadell*. Sabadell, Caixa d'Estalvis de Sabadell, 2a. ed.
- Muriel CASALS; José M. VIDAL VILLA (1984). *La industria sumergida: el caso de Sabadell*. Barcelona, ACCR.
- Germain CUILLE (1960) «L'industrie textile dans la région de Sabadell-Tarrassa-Catalogne». *Mediterranéé*, núm. 4, octubre-desembre.
- José María MARCET COLL (1963). *Mi ciudad y yo. Veinte años de una alcaldía. 1940-1960*. Barcelona, Talleres gráficos «Dúplex».
- Jordi MARMIÑÀ (1997). *El tissatge*. Conferència donada al Museu d'Història de Sabadell, i comunicació presentada dins el dossier *Treball, processos i canvis a la indústria tèxtil llanera*. Sabadell.
- Santi PONCE; Llorenç FERRER (eds.) (1994). *Família i canvi social a la Catalunya contemporània*. Barcelona, Eumo.
- Daniel TORRELLA (1981). *Una història de Sabadell per a tots*. Sabadell, Banc de Sabadell.
- Ferran YBÁÑEZ I NOVO (1989). «Ser drapaire: estructura i evolució d'una unitat domèstica de tissatge (1946-1981)». *Arraona* (Sabadell), núm. 5, III època, tardor, p. 63-81.